

KAMRAN İMANOV

**İnternet və müəlliflik hüququ:
maraqların toqquşması və
kompromisin axtarışı**

**Интернет и авторское право:
столкновение интересов и
поиск компромисса**

**Internet and Copyrights:
Clash of Interests and Compromise Search**

**Azərbaycan Respublikası Müəllif Hüquqları Agentliyi
Агентство по Авторским Правам Азербайджанской
Республики**

Copyright Agency of the Republic of Azerbaijan

BAKİ – 2016

Kamran İmanov

Azərbaycan Respublikası Müəllif Hüquqları Agentliyinin sədri

“İnternet və müəlliflik hüququ: maraqların toqquşması və kompromisin axtarışı”. “Интернет и авторское право: столкновение интересов и поиск компромисса”.
“Internet and Copyrights: Clash of Interests and Compromise Search”. Bakı, 2016

Bu nəşr “Eco” ictimai-siyasi qəzetinin 24 yanvar 2015-ci il tarixli 14-cü (3411) nömrəsində dərc olunmuş materialın yenidən çapıdır.

Настоящее издание является перепечаткой материала, опубликованного в общественно-политической газете «Эхо» от 24 января 2015 года, Сб., № 14 (3411).

This publication is a reprinting version of the material that published in the social-political newspaper “Echo” 24 January 2015 year, Sat, № 14 (3411).

© Azərbaycan Respublikası Müəllif Hüquqları Agentliyi.
Агентство по Авторским Правам Азербайджанской
Республики.
Copyright Agency of the Republic of Azerbaijan. 2016

İnternet və müəlliflik hüququ: maraqların toqquşması və kompromisin axtarışı

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin təsdiq etdiyi “Azərbaycan-2020: Gələcəyə baxış” konsepsiyasında əqli mülkiyyət prioritet sahələrdən biri kimi qeyd edilir. Bu sənədin iqtisadi, informasiya texnologiyaları, təhsil, elm və qanunvericilik, habelə mədəni irs də daxil olmaqla 6 bölməsində müəllif hüquqları və əlaqəli hüquqlar sistemi qarşısında duran əsas məsələlər ifadə olunur. Xüsusilə də “İKT-nin inkişafı və informasiya cəmiyyətinə keçidin təmin edilməsi” adlı 6-cı bölmənin vacib məsələlərindən biri “İKT və əqli mülkiyyətin qarşılıqlı təsirini və əqli mülkiyyət hüquqları ilə qorunan bir çox obyektlərin qlobal rəqəmsal şəbəkəyə miqrasiyasını nəzərə alaraq, onlayn lisenziyalaşdırma və one-stop-shops formatda xidmətlərin göstərilməsi əsasında rəqəmsal hüquqların idarə edilməsi sistemi yaradılacaq” kimi ifadə olunub.

Müəllif hüquqları və İnternetin qarşılıqlı əlaqələri sahəsində bu konsepsiyasının necə həyata keçirilməsi ilə bağlı biz Müəllif Hüquqları Dövlət Agentliyinin sədri, tanınmış beynəlxalq ekspert, Ümumdünya Əqli Mülkiyyət Təşkilatının Müəllif Hüquqlarına dair Müqaviləsinin Assambleyasının sədri, professor Kamran İmanova müraciət etdik.

- Kamran müəllim, Sizin fikrinizcə, İnternetdə müəllif hüquqlarına riayət olunmasında hansı problem mövcuddur?

- Hələ 1996-cı ildə rəhbər orqanlarında Azərbaycan nümayəndəsinin də təmsil olunduğu Diplomatik Konfransda beynəlxalq ictimaiyyət tərəfindən, peşəkarların qısaca olaraq İnternet-müqavilələr adlandırdığı, Müəllif hüquqlarına dair müqavilənin (MHM),və Fonoqramlar və ifalara dair

müqavilənin (FİM) mətnləri qəbul edilərkən, yaradıcı aləm rahat nəfəs aldı: nəhayət ki, müəlliflər İnternetdə öz haqlarına malik olacaqlar. Çünki o vaxta qədər şəbəkədaxili etiketin, yaxud net-etiketin yalnız yazılmamış qaydaları işləyirdi. Lakin artıq o vaxt aydın idi ki, informasiya texnologiyalarının inkişafının təbii olaraq hüquqların inkişafından daha çox irəliləməsi yeni problemlərin yaranmasına gətirəcək.

Həqiqətən, son 10 il ərzində müəlliflik hüququ obyektlərindən İnternetdə istifadə edilməsi məsələlərinə və onların İnternetə artan miqراسiyasına hətta ötəri nəzər yetirsək, belə bir qənaətə gəlmək olar ki, global şəbəkədə hüquq sahibləri ilə istifadəçilər arasında və hüquq sahibləri ilə internet-provayderlər arasında getdikcə daha da artan münaqişələr yer alır. Birincinin mahiyyəti ondan ibarətdir ki, hüquq sahibləri intellektual məhsulun yaradılması və yayılmasından tam gəlir əldə edə bilmirlər. Çünki rəqəmsal dövrdə istifadəçilər üçün məlumatın, yəni rəqəmsal məzmunun sürətini çıxarmaq ucuz başa gəlir və onlar uzaq məsafələrdə və böyük həcmdə məlumatların mübadiləsinə aparmaq imkanına malikdirlər. Bu halda nüsxələrin mükəmməl dəqiqliklə və sıfır həddində olan məsrəflə çoxaldılması və onların ani sürətdə və yenə də sıfır məsrəflə yayılması üçün görünməmiş imkanlar var.

İkinci münaqişə isə ondan ibarətdir ki, hüquq sahibləri çox vaxt faktiki hüquq pozucuları olan istifadəçilərə qarşı onların anonimliyi və qeyri-leqal məzmun mübadiləsinin geniş yayılması səbəbindən iddia irəli sürə bilmirlər və buna görə də günahı provayderlərin üzərinə qoyular

- Belə çıxır ki, müəllif hüquqları ilə bağlı bu münaqişələrə məhz İnternetin inkişafı səbəb olub?

- Daha dəqiq desək, səbəb İnternet istifadəçilərinin Web-2.0 çərçivəsində yeni qarşılıqlı əlaqə platformaları

hesabına, həmçinin, müəllif hüququnun yaranmasına səbəb olan ənənəvi əsərlərdən (məhsullardan) fərqli olaraq, rəqəmsal məzmunun xüsusiyyətinə görə əldə etdiyi texnoloji üstünlüklərdədir. Bununla da İnternetdə istifadəçilər üçün əsərlərin əlçatımlı olması və müəllif hüququ obyektlərini yaradıcıları və yayıcılarının həvəsləndirilməsi arasında tarazlıq birincilərin xeyrinə pozulmuşdur.

İcazənilə aydınlıq gətirim. Vikipediya, Facebook, Myspace kimi, Web-2.0 çərçivəsində olan İnternet-servislər və platformalar, Youtube, yaxud Flickr bloqlar(Twitter), piriq şəbəkələri P2P, fayl mübadiləsi şəbəkələri (Bit Torrent) kimi və s. istifadəçi kontenti üçün olan platformalar informasiya mübadiləsi üzrə əlaqələri genişləndirir və müəllif hüquqlarının pozulmasını asanlaşdırır. Konkret istifadəçiyə yönəlmiş və “buludlu” hesablamalarla təchiz edilmiş qüvvəyə minən Web-3.0 isə daha çox integrasiya və trans sərhəd informasiya məkanını təmin edəcək və buna görə də vəziyyəti daha da gərginləşdirəcək.

İndi isə, rəqəmsal kontentə çevrilmiş məhsullarla nə baş verdiyinə nəzər yetirək. Birincisi, kontentin informasiya təbiətinə görə informasiyanın məzmununun, yəni müəllif hüququ obyektinin məzmununun əhəmiyyəti artır və paralel olaraq müəllif hüququ ilə qorunan forma anlayışı zəifləyir. İkincisi, yaradıcılığın yeni rəqəmsal formaları – fraqmentasiya (parçalara bölmək), mikşirovanie (qarışdırmaq), meşapirovanie, semplirovanie (seçmək) və s. ortaya çıxır və bu da kontent şəklində olan əsərin formasını itirir. Bununla yanaşı, müstəsna hüququn qadağanedici funksiyası zəif işləyir, dəyər qanunları başqa cür davranırlar, “nüsxə” və “surət” anlayışları öz mənasını dəyişir və “daxil olma” anlayışı daha vacib olur.

Məncə, sadaladıqlarım ənənəvi müəllif hüququnun böhranlı durumunu qiymətləndirmək və ancaq ənənəvi müəllif hüququnun sərtləşdirilməsi modellərinə güvənməyin təsirli

nəticə verməyəcəyini anlamaq üçün kifayət edir. Heç də təsadüfi deyil ki, bu prinsiplərə əsaslanan, ACTA, PIPA və SOPA tipli piratlığa qarşı mübarizə üzrə beynəlxalq və milli qanunverici təşəbbüslər hələ də qüvvəyə minməyib. Qaydaları pozanlara qarşı 3 xəbərdarlıqdan sonra onların saytlarının nəticə olaraq bağlanması nəzərdə tutan HADOPI fransız qanununun təsiri isə dayandırılmışdır. Lakin fakt faktlığında qalır: BOYC-in qiymətləndirməsinə görə, ancaq musiqi sahəsində istifadəçilər arasında qeyri-leqal mübadilə XXI əsrin birinci onilliyinin sonuna 40 mlrd. fayldan artıq dəyərləndirilib, yəni piratlığın səviyyəsi 95 faiz olmuşdur.

Piratlığın ümumi həcmi ilə bağlı rəqəmlərlə oxucuları yükləməmək üçün, yalnız onu deyim ki, rəqəmsal kontentin satışının artmasına baxmayaraq, bu, fiziki daşıyıcılarda satışın aşağı düşməsi nəticəsində əmələ gələn zərərin ödənilməsi üçün kifayət eləmir. Buna görə də bazarın ümumi həcmi azalır. Səbəb – qeyri-leqal istifadədir. Bunun qarşısını necə almaq olar? Mütəxəssislərin bir qismi, hər zaman olduğu kimi, yalnız istifadəçilərin pozuntulara görə məsuliyyətinin sərtləşdirilməsi ilə bağlı tədbirlərin tərəfdarıdırlar. Bir sıra hüquqşünaslar tərəfindən dəstəklənən digər qismi isə provayderlərə qarşı tam məsuliyyətin tətbiq olunmasını və istifadəçilərin hüquqlarının pozulmasına görə onlardan təzminat ödənilməsini tələb edirlər.

- Pozuculara qarşı cəzanın sərtləşdirilməsindən və vasitəçi-provayderlər üçün məsuliyyətin müəyyən edilməsindən başqa, digər yanaşmalar mövcuddurmu?

- Əlbəttə və burada əsas diqqət rəqəmsal mühitdə əlavə dəyərin yaradılması üzrə, həmçinin hüquq sahiblərinin mükafatlandırılmasını təmin edən və onlayn-ticarəti stimullaşdıran yeni biznes-modellərə yetirilir. Bu modellər “İnternetdə aşkarlıq – müəllif hüquqlarının təmin edilməsi”

sistemində tarazlığın bərpası konsepsiyası çərçivəsində istehsal olunur. Tarazlıq isə, qeyd etdiyim kimi, hazırda tərəzinin azad girişlə bağlı tərəfindədir, yəni İnternet istifadəçilərinin tərəfində.

Sadalanan yanaşmaların əhəmiyyətini azaltmadan qeyd edirəm ki, fikrimizə, bu yanaşmaların uğurlu olması üçün bir prinsiplial şərt yerinə yetirilməlidir. Bu, onlayn-ticarətin leqal sxemlərinin İnternet şəbəkəsi istifadəçilərinin gözləntiləri ilə uyğunlaşdırılmasından ibarətdir. Başqa sözlə, leqal ticarət, yaxud lisenziyalaşdırma qeyri-leqal istifadə qədər asan yerinə yetirilməlidir. O vaxta qədər ki, kontentdən istifadənin leqal formaları və İnternet istifadəçilərinin gözləntiləri arasında uyğunsuzluq mövcud olacaq, piratçılıq daha da kəskinləşəcək, çünki bu gözləntiləri qeyri-leqal üsullarla təmin etmək daha asandır. Unutmamaq vacibdir ki, tərəflərdən birinin texnoloji üstünlüklərini və onların əmələ gətirdiyi dəyişiklikləri geri döndərmək mümkün deyil, ona görə də baş verənlərin qaçılmaz olduğunu etiraf etmək, onlara qarşı çıxمامaq, əksinə onlarla qarşılıqlı intellektual əlaqələrə nail olmaq lazımdır. Seçim yoxdur – ya müəllif hüquqları sistemi İnternet istifadəçiləri tərəfindən əldə olunan təbii üstünlüklərə uyğunlaşacaq, ya da məhv olacaq.

- Yeni yanaşmaların mahiyyəti nədən ibarətdir?

- Qısaca demək olar, onlar müəllif hüququnun qorunma mexanizmi olaraq nəzərdə tutulan müstəsna hüquqları yenidən dərk edirlər. Məlum olduğu kimi, Əqli Mülkiyyətdə (ƏM) müstəsna hüquqlar maddi aləmdə “mülkiyyət” anlayışının analoqu olub. Onların əsasında qadağanedici funksiya, daha dəqiq desək, maddi əşyaların dövryyəsi sahəsində “sahiblik” səlahiyyəti ilə analoji olan, müəllif hüququ obyektinin “istifadəsinin qadağan olunması” dayanırdı. Müəllif hüququnun sərtləşdirilməsi modelləri də məhz bu qadağanedici

funksiyaya ümid edir. Lakin kontent İnternetdə bir qədər fərqli davranır. Bu da mövqeyin yenidən dərk edilməsini tələb edir. Xatırlayıram ki, İ.Saltıkov-Şedrin “heç bir şeyi dəyişmədən” öz təşəbbüsünü daha cəlbedici etmək haqqında düşünərək yazırdı ki, “gündüz və gecə və bir gün və bir gecə daha” oturmaq olar. Riyaziyyat ilə analogiya aparsaq, demək olar ki, Gödelin natamamlıq haqqında teoreminin nəticəsi olan məşhur elmi fakt işə düşür. Hər hansı bir teorem çərçivəsində onun ziddiyyətsizliyini sübut etmək mümkün deyil: nəzəriyyənin ziddiyyətsizliyini sübut etmək üçün (bizim halda isə hər hansı bir təşəbbüsün) bu nəzəriyyənin çərçivəsindən kənara çıxmaq lazımdır.

Beləliklə, yeni yanaşmalar, vəziyyəti yenidən dərk edərək, qeyd etdiyim kimi, istifadəni qadağan edən funksiyanın sərbəst istifadənin müsbət funksiyası ilə əvəz olunmasını təklif edirlər, yəni kontentdən İnternetdə sərbəst istifadə olunur, sərbəst istifadəyə qoyulan məhdudiyətlər götürülür. Belə modellər sırasında artıq dünyanın 54 ölkəsində tətbiq olunan və bununla da özünü təsdiq etmiş açıq lisenziyaları Creative Commons (CC) göstərmək olar. Yeni yanaşmaların digər növü də sərbəst istifadə ilə bağlıdır, yalnız qonorarın ödənilməsi şərti ilə, yəni məcburi (hüquq sahibinə qarşı) lisenziya ilə. Bu modellər hüquq sahibləri üçün nəzərdə tutulan qonorarın mənbəyi və toplanma qaydaları, yaxud ödənilən kompensasiyaya görə fərqlənir.

Belə mövqe müəllif hüququnun məqsədinə də uyğundur və bu yaradıcı ifadə və burada yaranan biznes-modellər üçün texnoloji imkanlara təsir göstərməməli, eyni zamanda köhnəlmiş texnologiyalar əsasında yaradılmış biznes-modellərin qorunmasına yönəlməməlidir.

Bir daha vurğulayıram, müəllif hüququnun məqsədi əsərlərin yaradılması və yayılması ilə bağlı olan bütün texnologiyalarla əməkdaşlıq etmək və bu texnologiyalar vasitəsilə yaranan mədəni mübadilədən faydalanmaqdır.

ÜƏMT-nin baş direktoru, doktor F.Qarrinin dediyi kimi: “Müəllif hüququnun məqsədi - biznesin korporativ maraqlarının həvəsləndirilməsində deyil, mədəni dinamizmə yardım etməkdir.”

- Qarşıya qoyulan vəzifələrin yerinə yetirilməsi üçün nə etmək lazımdır?

- Bizim həm elmi, həm də praktiki cəhətdən üzərində işlədiyimiz ən vacib məsələ də elə budur. Biz ondan irəli gəlirik ki, müəllif hüququna dair siyasət sahəsində tam və razılaşdırılmış əks tədbirlərlə bağlı təkliflərin hazırlanması ən azı həm offlayn, həm də onlayn rejimdə olan hüquqların, infrastrukturun birləşməsini, mədəni və ən yaxşı biznes-modellər sahəsində dəyişikliklərin nəzərə alınmasını tələb edir. Çox təəssüf ki, Sizin qəzet də daxil olmaqla, bəzi nəşrlər ayrı-ayrılıqda, bəzən populistlik deyil, məhz komplekslik, ahənglik nöqtəyi-nəzərdən səhvə yol verirlər.

Bildiyiniz kimi, hüquq yüzilliklər də olmasa, onilliklər boyu müəllif hüququ sahəsində siyasətin formalaşdırılmasında əsas vasitə hesab edilirdi. Lakin rəqəmsal mühitdə o kifayət qədər sərt, hətta məhdud bir vasitəyə çevrildi. Çünki müəllif hüququnun ərazi prinsipi fiziki aləmdəki təsirindən fərqli olaraq, rəqəmsal mühitdə, onun hərəkət həcminə və beynəlxalq çoxyurisdiksiyalı xüsusiyyətinə görə, zəifləmiş oldu. Onun olduğu bu ərazi qəfəsindən isə iqtisadi və texnoloji institutlar artıq çıxıblar. İnternet mədəniyyəti bu gün elə bir durumdadır ki, onun təklif etdiyi platformalar davranışlara hüquq səviyyəsində, hətta ondan da artıq dərəcədə təsir edirlər.

Bir sözlə, müəllif hüququ sahəsində hüququn son atribut olaraq özünün mövqeyini qoruması üçün o, bu platformalara və onların yaratdığı İnternet mədəniyyətinə yol açmalıdır.

- Nə üçün Siz hüquqi yeniliklərin həm real (offlayn), həm də virtual (onlayn) aləmdə həyata keçirilməli olduğunu vurğuladınız?

- Qeyri-leqal kontentlə bağlı şəbəkədə yaranmış vəziyyət bir sıra səbəbdən CD və DVD-də rəqəmsal kontentin vəziyyəti ilə qarşılıqlı əlaqədə olur. Əvvəl də qeyd etdiyim kimi, şəbəkədə kontentin satışının artması ilə müqayisədə, daşıyıcılarda kontentin satışı daha sürətlə azalır. Siz, yəqin ki, fikir verdiniz, realizə olunan pirat disklərin bir çoxu əvvəllər buraxılmış orijinal fonoqramların və audiovizual əsərlərin sürəti deyil, onlar İnternetdən qeyri-qanuni yolla köçürülmüş seçmələrdir. Belə çıxır ki, offlayn satışın azalan bazarında İnternetdən götürülmüş kontentin pirat məhsulu üstünlük təşkil edir. Ona görə də, qanunvericilikdə istifadə hüququnun dərinləşdirilməsi üzrə müvafiq tədbirlər həm offlayn, həm də onlayn üsullara aid edilməlidir. Yaxud digər bir misal. İstifadəçilərin bir qismi hüquqların kollektiv idarə edilməsi təşkilatlarına müəllif əsərlərindən istifadəyə görə qonorarı ödəməkdən imtina edirlər. Bununla yanaşı, deyilənlərdən irəli gələrək, kollektiv idarə edilmə sistemi həm də İnternetdəki kontent üçün də yaradılır. Ona görə də, biz müəyyən olunmuş qaydada, İnternet də daxil olmaqla, “Hüquqların kollektiv idarə edilməsi haqqında” qanun layihəsini hazırladıq. Daha bir misal. Xarici mütəxəssislərin fikrincə, müəllif hüququ obyektləri ilə distribyutor şəbəkəsində realizə olunan intellektual məhsulun üzərinə yapışdırılan nəzarət markalarının şəxsiləşdirilməsi üzrə yaradılmış rəqəmsal texniki-təşkilati sistem Agentliyin əhəmiyyətli müvəffəqiyyəti hesab olunur. Yaxın günlərdə tətbiq ediləcək bu layihənin unikalığı ondadır ki, o smartfonlar üçün “Track & Trace” proqram kompleksi ilə qarşılıqlı əlaqədə olan və markaların legitimliyini uzaqdan müəyyən etməyə imkan verən markaların verilməsi üzrə rəqəmsal sistemlə təchiz olunub. Belə markanın olmaması böyük məbləğdə

cərimə ilə nəticələnmə bilər. Sistemin yaradılması “Əqli mülkiyyətin hüquqlarının təmin edilməsi və piratçılığın qarşısının alınması haqqında” qanundan, müvafiq normativ-hüquqi aktlardan irəli gəlir, yəni İnternetin müasir imkanları ilə qarşılıqlı olaraq hüquqi əsasa malikdir.

- İndi isə rəqəmsal hüquqların idarə edilməsi infrastrukturunu barədə...

- İnfrastruktur da hüquq qədər vacibdir. Hazırkı infrastruktur necədir? Bir qayda olaraq, bu, müəllif hüququ sahəsində səlahiyyətli olan milli qurum tərəfindən koordinasiya edilən hüquqların kollektiv idarə edilməsi təşkilatlarıdır. Məsələn, Azərbaycanda müvafiq olaraq musiqili və audiovizual əsərlərin istifadə edilməsi üzrə müəlliflər üçün qonorar toplayan müəllif hüquqlarının kollektiv idarə edilməsi sahəsində 2 ictimai təşkilat “Azərbaycan müəllifləri” və “Kinorejissorlar gildiyası” mövcuddur. Əqli mülkiyyətin müəllif və digər oxşar hüquqları sahəsində dövlət siyasətini isə Müəllif Hüquqları Agentliyi həyata keçirir.

Beləliklə, mövcud olan kollektiv idarəetmə infrastrukturunu artıq rəqəmsal dövrün tələblərinə cavab vermir, o, köhnəlib və inkişaf etməlidir, çünki hər bir cəmiyyətin özünü ifadə etmək mühiti var, İnternetdə isə kontentin idarə olunması üçün onun musiqili, audiovizual, yaxud başqa bir əsərdən yaradılmasının əhəmiyyəti yoxdur. Bundan əlavə, İnternet çox yurisdiksiyalıdır, sərhədsizdir. Bizim tərəfimizdən hazırlanmış və həyata keçirilən layihə, Sizin qeyd etdiyiniz kimi, one-stop-shops formatda onlayn lisenziyalaşmanı və monitorinqi (müəllif hüququ ilə qorunan hər hansı bir kontent üçün bir pəncərə prinsipi) nəzərdə tutur. Biz cəmiyyətlərimizlə qarşılıqlı əlaqələr quracağıq, lakin başqa qaydalarla. Kontentin milli bazasını biz idarə edəcəyik, lakin kontentin milli məlumat bazasında bu cəmiyyətlərin repertuarından, folklorlardan və digər

obyektlərdən istifadə olunur. Bütövlükdə, İnternetdə qorunan kontentin ədəbiyyat, musiqi, audiovizual əsərlərdən, məlumat bazalarından, foto şəklində incəsənət əsərlərindən, folklor nümunələrindən və fonoqramlardan ibarət olacağı nəzərdə tutulur. Kontent onların axtarışı üzrə identifikatorlarla və təhlükəsizlik nişanları – onların qanuniliyini müəyyən etmək üçün su nişanları ilə təchiz olunur. Texniki və proqram üzrə, özünü də tanış olduğunuz kimi, biz layihənin bir hissəsinin pilot şəklində həyata keçirilməsi: storaclar, rəqəmsal kitabxana üçün toplayıcılar, müxtəlif növdə əsərlərin rəqəmləşdirilməsi üzrə qurğular, proqram-aparat kompleksləri və s. üçün əsasən hazırıq.

- Hansı işlər davam etdirilir?

- İlk növbədə, milli Reyestrimizi müəllif kontenti ilə “doyuzdurmaq” lazımdır. Burada çətinliklər də qarşıya çıxır. Məsələn, Azərbaycanda mətnlərin surətinin çıxarılması üzrə kollektiv idarəetmə təşkilatları yoxdur, yəni mətnlər üzrə müəllif hüququ obyektləri üçün hazır repertuar yoxdur. Eyni vəziyyət fotoqrafiya kimi tətbiqi incəsənət əsərləri üçün də mövcuddur. Ona görə də, internetdə onlara olan tələbatı qabaqcadan müəyyən etmək, sonra isə rəqəmləşdirməni aparmaq lazım gəlir. “One-stop-shops”un mahiyyəti ondan ibarətdir ki, müəllif kontenti halına gətirilmiş sadalanan bütün növ əsərlərə dair hüquqlar bir mərkəzdən idarə olunur. Həlli tələb olunan digər məsələlər də var. Onlayn lisenziyalaçdırma ilə əlaqədar isə, global lisenziya nəzərdə tutulur, bu zaman hüquq sahibləri müəllif kontendindən istifadəyə dair hüquqları təqdim edirlər, könüllülük prinsipi isə hər bir hüquq sahibinə kollektiv idarəetmədən obyektlərindən hər hansı birini, yaxud bütün obyektlərini “çıxartmaq” imkanı verir. Bu da istisna deyil, çünki hüquq sahibi öz kontentinə dair hüquqları özü idarə edə bilər, məsələn, Creative Commons (CC) tipli

lisenziyalar vasitəsi ilə. Onların istifadəsinin bariz nümunəsi kimi Təhsil Nazirliyinin tətbiq etdiyi təcrübəni göstərmək olar. Bu zaman ən yaxşı dərs vəsaitləri ilə bağlı hüquqlar, Agentliyin tövsiyəsinə uyğun olaraq, müəssisə tərəfindən alınır və CC tipli açıq lisenziyalar vasitəsilə pulsuz istifadə edilməsi üçün İnternetdə sərgilənir.

- Qanunlara tabe olan istifadəçi hansı hüquqlara malik olmalıdır və onları necə əldə etmək olar?

- İnternetdə hər hansı bir resursa çıxmaq üçün, yəni tanış olmaq, “yükləmək” üçün imkan əldə etmək, başqa sözlə desək, burda yerləşdirilmiş kontendən istifadə etmək üçün 2 mərhələni keçmək lazımdır. Bunların hər birinə müəllifin tamamilə müəyyən olunmuş qanuni səlahiyyəti uyğun gəlir. İstifadəçilər şəbəkənin qovşaqlarından birinə (Web-səhifə yaxud sayt) daxil olmaq üçün əvvəlcədən hüquq sahibinə məxsus olan və “ümumi məlumat üçün” nəzərdə tutulan hüquqi səlahiyyətə malik olmalıdırlar. Yox, əgər istifadəçi kontenti “köçürsə”, yəni onu öz kompyuterinə, planşetinə, yaxud smartfona yükləyirsə, deməli, o, bunu yenidən istehsal edir, ona görə də “təkrar istehsal etmə”yə görə müəllif hüququ səlahiyyətinə malik olmalıdır. İnternet istifadəçiləri arasında bütün dünya üzrə qeydi-məhdud sayda şəxslərlə informasiya mübadiləsi aparmaq imkanı verən pirlinq şəbəkələri xüsusilə məşhurdur. Nəzərə alaraq ki, İnternet trafikinin yarısından çoxunu fayl mübadiləsi təşkil edir, onda maraqlanan istifadəçiyə faylın ötürülməsi “yaymaq” kimi daha bir hüquq səlahiyyətinin olmasını tələb edir. Beləliklə, hüquqlar ya hüquq sahiblərindən, yaxud da müəllifləri təmsil edən hüquqların kollektiv idarə edilməsi təşkilatlarından əldə olunmalı və lisenziya kimi tərtib edilməlidir.

- Zəhmət olmasa, “İnternetdə açıqlıq – müəllif hüququnun təmin edilməsi” qarşıdurmasının xüsusiyyətini izah edin.

- Başa düşdüyünüz kimi, İnternet-cəmiyyət, bu, ilk növbədə şəbəkə istifadəçiləridir və bunların sırasına həm müəlliflər, həm də onların işgüzar vasitəçiləri – hüquq sahibləri daxildirlər. İnternet-cəmiyyətin məqsədləri müxtəlifdir, eyni deyil, məqsədlərin spektri daha sərt müəllif hüququ qanunvericiliyindən başlayır və İnternet kontendindən tamamilə sərbəst istifadəyə qədər genişlənir.

Öz növbəsində, müəllif hüququ qanunvericiliyi, cəmiyyətin tələbatı ilə müəlliflərin (hüquq sahiblərinin) maraqları arasında tarazlığı təmin edən güzəştlərin cəmləşməsi olaraq, müəlliflərə (hüquq sahiblərinə) təzminatın mütləq ödənilməsi şərti ilə əsərlərdən sərbəst istifadə etmək və sadəcə sərbəst istifadə etmək kimi məhdudiyətlər və istisnalar da daxil olmaqla, müəlliflərin, yaxud hüquq sahiblərinin inhisarını məhdudlaşdıran tədbirləri nəzərdə tutur.

İstifadəçilər tərəfindən əldə edilən texnoloji üstünlük sayəsində İnternetdə tərəflər arasında münasibətlərdə olan tarazlığın pozulmasını nəzərə alaraq, status-kvonu bərpa etmək üçün 3 istiqamətdə fəaliyyət strategiyasını müəyyən etmək olar. Daha dəqiq olaraq: İnternetdə müəllif hüququ normalarının sərtləşdirilməsi, yaxud təzminatın ödənilməsi ilə kontentdən sərbəst istifadə, ya da sadəcə sərbəst istifadə kimi zəiflədici məhdudiyət və istisnaların tətbiq edilməsi.

“İnternetdə açıqlıq – müəllif hüququnun təmin edilməsi” sistemində İnternetdə açıqlıq fikrinin daşıyıcıları kimi məhz istifadəçilər çıxış edirlər, onlar əsərlərdən sərbəst istifadə edilməsinə daha çox üstünlük verirlər. Kontentdən mükafatın ödənilməsi şərti ilə sərbəst istifadənin daha çox tərəfdarları müəlliflərdir. Hüquq sahibləri isə müəlliflərin iş ortağı olaraq hüquqların təmin edilməsi üzrə tələblərin

sərtləşdirilməsinə daha çox üstünlük verirlər. Araşdırmalar deyilənləri təsdiq edir.

İnternetdə hüquqların idarə edilməsi üzrə Azərbaycan layihəsinin hazırlanması zamanı, oyunların nəzəriyyəsi kimi müasir riyazi üsullara müraciət edərək, biz, nəzəri olaraq, üç oyunçunun – müəlliflərin, hüquq sahiblərinin və istifadəçilərin münasibətlərini analiz etdik və belə bir nəticəyə gəldik ki, daha dayanıqlı güzəşt təzminatın ödənilməsi ilə kontentdən sərbəst istifadə etməklə əldə olunur. Baxmayaraq ki, bu, digər iki modelin istifadəsini istisna etmir. Bunun bariz nümunəsi kimi, qanunvericilikdə qaydaları pozanların saytlarının bloklanması (*bağlanması*) üzrə qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş normaları, yaxud CC tipli açıq lisenziyaları göstərmək olar.

Məhz təzminatın ödənilməsi ilə İnternetdə kontentdən sərbəst istifadə etmək strategiyasının üstünlüyü bizim hazırladığımız rəqəmsal hüquqların idarə edilməsi sisteminin nəzəri platformasını təşkil edir.

- Hüquq sahiblərinin mükafatlandırılması üçün əlavə dəyər hansı mənbələrdən, Sizin ifadə etdiyiniz kimi, “əmələ gəlir”?

- Bəlkə də, bu, açar sualdır və daha mükəmməl, münaqişəyə səbəb olmayacaq biznes-modeli seçməklə əlaqədardır. İnternetdə hüquqların kollektiv idarə edilməsi üzrə sadə sistemlərdə istifadəçilər təşkilat tərəfindən verilən lisenziyalar əsasında lazım olan hüquqi səlahiyyətləri əldə edirlər və bu zaman istifadənin hər bir növünə görə qonorarın ödənilməsini öhdələrinə götürürlər. Qonorarın (mükafatın) məbləği tərəflərin iradəsindən asılıdır, lakin təsdiq edilmiş tarif dərəcələri əsasında da müəyyən edilə bilər. İstifadələrin qeydiyyatını istifadəçi aparır, o, həm də istifadəyə görə təzminatı ödəyir. Bu sxem, aydın olduğu kimi, səmərəsizdir,

ona görə ki, istifadəyə lazımi nəzarətin təmin edilməsi mümkün deyil. Hüquqpozmaların miqyası da burdan irəli gəlir.

Təzminatın daha stabil mənbələrinin aşkar edilməsinə yönəlmiş və paralel olaraq mümkün hüquqpozmaları bir qədər yumşaldan (*hamarlaşdırın*) digər yanaşmalar da mövcuddur. Məsələn, müştərilərin müəllif kontenti şəbəkəsindən istifadəsinə görə ödənişi provayderlərin boynuna qoymaq, əslində isə, istifadəçilər üçün İnternetə görə müəllif hüququ vergisi qoymaq kimi, çünki əlavə ödəniş yükü məhz onların üzərinə düşür.

Nəzərdə tutulur ki, məhz istifadə üçün global lisenziya provayderlər vasitəsi ilə istifadəçilərə təqdim olunacaq. Məsələn, Azərbaycanı götürsək, görürük ki, əhalinin 73 faizi (6,5 mln. nəfərdən çox) İnternet istifadəçisidir və əgər belə vergini – hər istifadəçiyə görə ildə 1 manat hesablasaq, 6,5 mln. manatdan artıq olacaq və bu, əsasən hüquq sahiblərinin mükafatlandırılmasına sərf olunacaq. Əgər, nəzərə alsaq ki, köçürülən kontentdə hər birinə təxminən 45 faiz olmaqla musiqili və audiovizual əsərlərin və 10 faizə yaxın ədəbiyyat əsərlərinin payına düşür, o zaman müxtəlif hüquq sahibləri arasında bu vasitələrin paylanmasının təxmini görüntüsü aydın olur.

N.Mixalkov tərəfindən təklif olunan Rusiya modelinin mahiyyəti də məhz bundan ibarətdir. Vergi formasını nəzərdə tutan modelin ideyası yeni deyil. Hələ 2004-cü ildə professor U.Fişer özünün “Promises to keep: Technology, Law and the Future of entertainment” (Stanford, 2004) adlı məşhur kitabında əsərlərin sərbəst istifadəsinə görə təzminatın alternativ sistemini təklif edib. Fişerin modeli əsərin qeydiyyatını və rəqəmsal hüquqlar üzrə xüsusi dövlət müəssisəsində unikal identifikatorun əldə olunmasını, kontentdən istifadənin izlənməsini və onun reytinginin formalaşmasını, dövlət orqanı tərəfindən qurğuların istehsalçılarından vergi olaraq və rəqəmsal resurslara giriş üzrə

xidmətlər formasında təzminat vəsaitlərinin toplanmasını, reytingə əsasən hüquq sahibləri arasında vəsaitlərin bölüşdürülməsini nəzərdə tuturdu. Bu ideya Rusiyada professor A.Dolqinin “Simvolik mübadilənin iqtisadiyyatı” (M., “İnfra”, 2006) adlı əsərində, B.Budnikin “Müəllif hüququ” jurnalındakı məqalələrində inkişaf etdirilib.

- Azərbaycanda hazırlanan sistemin işlənməsi necə nəzərdə tutulub?

- Bizim hazırladığımız sistemə gəlincə, o, əlbəttə, hüquq sahiblərinə təzminatın mütləq ödənilməsi ilə İnternetdə əsərlərin sərbəst istifadəsinə qoyulan məhdudiyyətlərin aradan qaldırılması paradığımasına və “Əqli mülkiyyətin hüquqlarının təmin edilməsi və piratçılıqla mübarizə haqqında” qanunun müvafiq normasına əsaslanır. Sistem 2 üsuldən istifadə etməyə imkan verir. Birinci – istifadə faktlarının izlənməsi və robotlaşdırılmış indeksləşdirmə mexanizmi vasitəsilə, kontentdən sərbəst istifadəyə görə hüquq sahiblərinə təzminatın ödənilməsini təmin etmək məqsədilə gipermonitorinqdir. İkinci – istifadəçinin kontentin Reyestrini tərtib edən təşkilata müraciətləri üçün E-salesdir. Beləliklə, 3 blok yaradılır, yəni rəqəmsal kontentin kitabxanası yaxud əvvəlcədən rəqəmləşdirilmiş milli Reyestr, kontentin təhlükəsizliyi və rəqəmsal hüquqların idarə edilməsi bloku, habelə lisenziyalaşma, monitorinq və e-com bloku.

Bizdə kontentdən istifadəyə görə vergi formasında və son olaraq qərar vermədiyimiz təzminatın bir neçə variantı var. Belə düşünürəm ki, bu, Fişerin modelinə uyğun olacaq. Lakin bunun üçün hökumətin qərarı lazımdır. İzlənməyə gəlincə, belə görünür ki, Deep Pasket Insprektion (DPI) texnologiyası, yaxud onun analogiyası tətbiq ediləcək.

Bununla yanaşı, biz aydın başa düşürük ki, İnternetin çox yurisdiksiyalı olması, onun sərhədsiz olması qlobal

infrastrukturun və ilk növbədə, Ümumdünya Əqli Mülkiyyət Təşkilatı (ÜƏMT) səviyyəsində məlumat bazasının yaradılmasını tələb edir. Bu iş ÜƏMT-də artıq başlayıb və lazım gəldikdə, bizə kontentin milli Reyestrinin və onu idarəetmə sisteminin, milli bazaları birləşdirən, ÜƏMT-nin qlobal bazası ilə uyğunlaşdırılması tələblərini nəzərə almağa imkan verəcək. Qeyd etmək istərdim ki, ÜƏMT-nin layihələrindən biri kollektiv idarəetmə təşkilatları üçün yeni keyfiyyət standartı hazırlayır. İkinci layihə yaradıcılıq fəaliyyətinin nəticələrinə dair qlobal bazarın əldə edilməsi üçün məlumatların idarə olunması üzrə informasiya-texnoloji sistemin təkmilləşdirilməsinə yönəlib.

- Yeri gəlmişkən, bizim qəzetimiz bu yaxınlarda yazırdı ki, Azərbaycanda hələ ki, İnternetdə müəllif kontentinin Reyestrini yaratmaq niyyətində deyillər...

- Təəssüf ki, bu cür peşəkarlıqdan uzaq məlumat bu sahənin mütəxəssisləri arasında çəşqinliq yaratdı. Hələ 2009-cu ildə Agentlik İnternetdə hüquqların idarə edilməsi üzrə tamamilə yeni biznes-layihə təklif edib. Bu layihə ilə avropalı mütəxəssislər maraqlandılar və sonrakı 1,5 il müddətində Fransadan, Yunanıstandan, Almaniyada, İspaniyadan, Macarıstandan və digər ölkələrdən olan müəllif hüquqları sahəsində yüksək səviyyəli mütəxəssislərlə birgə böyük əks-səda yaratmış TVİNNİNQ layihəsi həyata keçirilmişdir. Azərbaycanın mövqeyi ÜƏMT tərəfindən dəstəkləndi və ölkəmiz bu təşkilata daxil olduqdan sonra ilk dəfə olaraq 2010-cu ilin sentyabrında Azərbaycan tərəfi dünya üzrə əqli mülkiyyət təşkilatları rəhbərlərinin iştirakı ilə “Azərbaycanda müəllif hüququ (imkanlar və perspektivlər)” mövzusunda təqdimat keçirdi. Yalnız son iki il müddətində biz göstərilən məsələləri əhatə edən 4 beynəlxalq konfrans təşkil etdik, o cümlədən onlardan ikisi ÜƏMT ilə birgə keçirildi. Azərbaycan

nümayəndəsi İnternetin İdarə edilməsi üzrə Ümumdünya Qlobal Forumunun təşkilatçıları tərəfindən “Müəllif hüququ və İnternet: maraqların toqquşması və kompromis yolları” mövzusunda Şərqi Avropa ölkələri üzrə məruzəçi qismində dəvət edilmişdi. Agentliyin nümayəndəsi 2014-cü ildə Avropa Şurası Nazirlər Kabinetinə Azərbaycanın sədrliyi çərçivəsində “Mədəniyyət və rəqəmləşdirmə” mövzusunda Bakı beynəlxalq konfransında da “Mədəniyyətin rəqəmləşdirilməsi və rəqəmsal müəllif hüquqları” mövzusunda məruzə ilə çıxış edib. Onu da qeyd edirəm ki, həyata keçirilən işlər əsaslı elmi bazaya malikdir və Azərbaycan Prezidenti yanında Elmi Araşdırmalara Yardım üzrə Fond tərəfindən dəstəklənir. Ən vacibi isə, qeyd edildiyi kimi, dövlət başçısı İlham Əliyevin diqqəti və dəstəyi ilə bu sistemin yaradılması “Azərbaycan 2020: gələcəyə baxış” İnkişaf Konsepsiyasında öz əksini tapdı.

Göründüyü kimi, İnternetdə hüquqların qorunması məsələsi zəngin tarixə malikdir, yuxarıda qeyd olunan rəqəmsal sistemin yaradılması isə 2020-ci ilədək ölkənin inkişafı üzrə strateji plana daxil edilib. Beləliklə, Sizin toxunduğunuz yanlış məqalənin nə ilə bağlı olduğunu ancaq ehtimal etmək olar. Xüsusən də, əvvəlki nəşrlərdə, 2014-cü ilin iyun və iyul aylarında, qəzetdə İnternetdə hüquqların qorunmasının Azərbaycan variantının qonorarın mütləq ödənilməsi şərti ilə sərbəst istifadəyə yönəldilməsi barədə oxuculara kifayət qədər aydın şəkildə məlumat verilib. Qəzet, həmçinin, kollektiv əsasda hüquqların idarəedilməsi üçün rəqəmsal monitorinq və lisenziyalaşma sisteminin yaradılması barədə də yazırdı. Ehtimal edirəm ki, qəzetin mövqeyində olan ziddiyyətlərin əmələ gəlməsində bu yaxınlarda (2014-cü ilin sonu) Rusiya Hüquq Sahibləri Birliyinin başçısı N.Mixalkovun müəllif kontentinin Reyestrinin yaradılması üzrə təklifini şərh etmək istəyi sonuncu rol oynamayıb. Bu cür mürəkkəb məsələdə səhv etmək mümkündür, xüsusən də, nəzərə alsaq ki, müəllif hüququ mütəxəssisi olmayanların şərhlərindən istifadə

olunub. Ümid edirəm ki, bu məqalə “İnternetdə hüquqları necə qorumaq olar” məsələsini daha yaxşı anlamağa kömək edəcək və buna görə də qəzetinizin rəhbərliyinə minnətdarlığımı bildirirəm.

- Kamran müəllim, siz hüququn, infrastrukturun və biznes-modelin rəqəmsal hüquqların idarə edilməsindəki roluna toxundunuz. İnternetlə bağlı olaraq mədəniyyətdə gedən dəyişikliklər barədə nə deyə bilərsiniz?

- Əqli mülkiyyət mədəniyyətinin formalaşdırılması, məlumat-maarifləndirmə işi də daxil olmaqla, bizim fəaliyyətimizdə mühüm yer tutur. 960 “qaynar xətti”, “Müəllif hüququ məsləhəti”, Agentlik yanında fəaliyyət göstərən və müxtəlif kateqoriyalı istifadəçilərin və hüquq sahiblərinin ixtisaslandırılması üzrə Smart-klass, müəllif hüququ ədəbiyyatının pulsuz yayılmasını təmin edən sərgilər, mediada informasiya və bir çox digər maarifləndirici tədbirlər. Məsələn, yalnız keçən ildə 1200 nəfərdən çox insan Agentliyə müraciət edib və izahatlar alıb, 11 iddia ərizəsi və mütəxəssis rəyi hazırlanıb, 9 simpozium və seminar təşkil olunub, KİV-də dərc olunan materialların sayı 83-ə çatıb, 45 televiziya və radioveriliş, 31 təqdimat, 2 elektron, 3 multimedia dərs vəsaiti hazırlanıb və elektron formada nəşr edilib və nəhayət müəllif hüququ sahəsində 120-dən çox broşür, buklet və s. nəşr olunub. Bunların hamısı, müstəsna olaraq, mədəniyyətin və elmin keşiyində duran əqli mülkiyyətə hörmətlə yanaşmanın formalaşmasına yönəlib. Lakin İnternet həm də özünün şəxsi mədəniyyətini yaratdı və bunun təzahürlərindən biri də əsasında əqli mülkiyyət hüquqlarına qarşı nifrət və saymamazlıq olan tələblərlə çıxış edən piratlar partiyasıdır. Hətta, əgər bu, bir qədər şişirdilmiş ifadə olsa belə, etiraf etməliyik ki, əqli mülkiyyətə qarşı hörmətsizlik mövqeyi dünyada geniş yayılmışdır. Mən ÜƏMT-nin baş direktoru, dr.

F.Qarrinin inkişaf etdirdiyi mövqeyin tərəfdarıyam. Yəni əqli mülkiyyətə qarşı yaranmış münasibətin dəyişməsinə təsir göstərmək üçün İnternetdə müəllif hüququ ilə bağlı problemi başqa formada ifadə etmək lazımdır. Ondan irəli gələrək ki, pirat adlandırılan insanlar artıq buna heç bir əhəmiyyət vermirlər, bəziləri hətta bununla fəxr edirlər, deməli piratçılıq barədə daha az və XXI əsrdə mədəniyyətin maddi dayanıqlığı barədə isə daha çox danışmaq lazımdır. İnanıram ki, mədəniyyətə görə məsuliyyətin, əqli mülkiyyətə məhəl qoymayan insanlar da daxil olmaqla, hamının arasında bu cür bölüşdürülməsi müsbət nəticə verməlidir. Rəqəmsal dövr çox şeyi dəyişdirib. Onun yaratdığı kontent bu gün, eyni zamanda, həm əsas məhsul, həm də rəqəmsal iqtisadiyyatın mənbəyi hesab olunur, eynilə rəqəmsal fayl kimi – bu, həm texnologiyadır, həm də istehsal yeri. Əqli mülkiyyətin dünyada bu günkü fəaliyyət konteksti onun yarandığı vaxtdan prinsipial olaraq fərqlənir. Yeni kontekst həm iqtisadiyyatda, həm də cəmiyyətdə əqli mülkiyyətin yerini dəyişdirərək, onu biliklərə əsaslanan iqtisadiyyatın dominantına, rəqəmsal cəmiyyətin vacib alətinə və mədəni irsin təhlükəsizliyinin təminatçısına çevirib. Əqli mülkiyyətin fəaliyyətinin dəyişmiş konteksti, eyni dərəcədə, əqli mülkiyyətə və onun roluna olan münasibətdə bizim düşüncə tərzimizin dəyişməsinə tələb edir.

КАМРАН ИМАНОВ

**Интернет и авторское право:
столкновение интересов и
поиск компромисса**

Интернет и авторское право: столкновение интересов и поиск компромисса

В Концепции «Азербайджан – 2020: Взгляд в будущее», утвержденной Президентом Азербайджанской Республики Ильхамом Алиевым, в числе приоритетных направлений указана Интеллектуальная собственность (ИС). В 6 разделах этого документа, включая экономический, информационные технологии, образование, науку и законодательство, а также культурное наследие сформулированы принципиальные задачи, стоящие перед системой авторского права и смежных прав. В частности одна из важных задач 6-го раздела «Развитие ИКТ и обеспечение перехода к информационному обществу» сформулирована как «учитывая взаимовлияние ИКТ и прав ИС и миграцию многих объектов, охраняемых правами ИС в глобальную цифровую сеть, будет создана система управления цифровыми правами, основанная на онлайн лицензировании и оказании услуг в формате one-stop-shops».

О том как идет реализация Концепции в сфере взаимодействия авторского права и Интернет, мы обратились к председателю Государственного Агентства по Авторским Правам, признанному международному эксперту, председателю Ассамблеи Договора Всемирной Организации Интеллектуальной Собственности по Авторскому Праву (ДАП ВОИС), профессору Камрану Иманову.

- Камран муаллим, в чем на ваш взгляд, проблемность соблюдения авторских прав в Интернете?

- Еще в 1996 году, когда международное сообщество на Дипломатической Конференции, в руководящие органы которой входил и представитель Азербайджана, приняла тексты договоров по авторскому праву (ДАП) и по фонограммам и исполнениями (ДИФ) и которые профессионалы кратко именуют Интернет-договоры, творческий мир облегченно вздохнул: наконец-то авторы будут наделены правами в Интернете. Ведь до этого «работали» только неписанные правила сетевого этикета или нет-этикета. Однако уже тогда было ясно, что развитие информационных технологий закономерно опережая развитие права, приведет и к новым проблемам.

Действительно, даже беглое знакомство с вопросами использования авторско-правовых объектов в Интернете за последние 10 лет и нарастающая их миграция в Интернет, позволяет прийти к заключению, что в глобальной сети имеют место все более нарастающие конфликты между правообладателями и пользователями и конфликты между правообладателями и интернет-провайдерами. Сущность первого из них связана с тем, что правообладатели не могут получать сполна доходы от создания и распространения интеллектуальных продуктов, поскольку в цифровую эпоху пользователи получили возможность дешево копировать информацию, т.е. цифровой контент и обмениваться ею на больших расстояниях и в больших объемах. При этом имеет место безупречная точность воспроизведения копий с нулевыми предельными издержками и беспрецедентная возможность распространения их на мгновенных скоростях и опять же с нулевыми издержками.

Второй же конфликт сводится к тому, что правообладатели зачастую не способны предъявить претензии к фактическим нарушителям прав –

пользователям в силу их анонимности и по причине широкого распространения обмена нелегальным контентом и поэтому перекалывают вину на провайдеров.

- Выходит, что именно развитие Интернета послужило причиной этих конфликтов, связанных с авторским правом?

- Если сказать точнее, причина в технологических преимуществах, которые получили пользователи Интернета за счет новых платформ взаимодействия в рамках Web-2.0, а также в силу специфики цифрового контента в отличие от произведений в традиционном смысле, для которых и возникло авторское право. Тем самым оказался нарушенным баланс между доступностью произведений в Интернете для пользователей и стимулированием создателей и распространителей объектов авторского права в пользу первых.

Позвольте разяснить. Интернет-сервисы и платформы в рамках Web-2.0, как например, Википедия, Facebook, Myspace, платформы для пользовательского контента, такие как Youtube или Flickr, блоги (Twitter), пиринговые сети P2P, файлообменные сети (Bit Torrent) и пр. расширяют взаимодействие по обмену информацией и способствуют нарушениям авторского права. А вступающий в силу Web 3.0, ориентированный на конкретного пользователя и снабженный «облачными» вычислениями, обеспечит еще большую интеграцию и трансграничность информационного пространства, а стало быть еще более усугубит ситуацию.

А теперь посмотрим, что происходит с произведениями, превращенными в цифровой контент. Во-первых, в силу информационной природы контента возрастает значимость содержимого информации, т.е.

содержания объекта авторского права и параллельно ослабляется понятие формы, которая и охраняется авторским правом. Во-вторых, возникают новые цифровые формы творчества, такие как фрагментация, микширование, мешапирование, семплирование и др., что размывает форму произведения в виде контента. Наряду с этим плохо работает запретительская функция исключительного права, иначе ведут себя законы стоимости, понятия «экземпляр» и «копия» меняют свое значение и более важным становится понятие «доступ».

Полагаю, что перечисленного достаточно, чтобы оценить состояние кризиса традиционного копирайта и понять, что опора только на модели ужесточения традиционного авторского права не приносят ощутимых результатов. И далеко неслучайно, что основанные на этих принципах международные и национальные законодательные инициативы на усиление борьбы с пиратством типа АСТА, РІРА и SOPA, так и не вступили в силу, а действие французского закона HADOPI, который предусматривал действие 3-х предупреждений нарушителям с заключительным блокированием их сайта, было приостановлено. Однако факт остается фактом: Согласно оценкам ВОИС только в сфере музыки нелегальный обмен между пользователями к концу I десятилетия XXI века оценен более, чем в 40 млрд. файлов, т.е. уровень пиратства составил 95%. Не загружая читателей цифрами относительно общего объема пиратства, скажу только, что невзирая на рост продаж цифрового контента, он недостаточен для того, чтобы компенсировать убытки в результате падения продаж на физических носителях. Следовательно общий объем рынка уменьшается. Причина – нелегальное использование. Как противодействовать этому? Часть специалистов по-прежнему склоняется исключительно к мерам, связанным

с ужесточением ответственности пользователей за нарушения, а часть, поддерживаемая некоторыми юристами требует введения полной ответственности провайдеров и взыскании с них компенсаций за правонарушения пользователей.

- А существуют ли другие подходы, помимо ужесточения наказания для нарушителей и установления ответственности для посредников-провайдеров?

- Несомненно, и здесь основное внимание уделяется новым бизнес-моделям создания добавленной стоимости в цифровой среде, которые обеспечивая вознаграждение обладателям прав, будут стимулировать легальную онлайн-торговлю. Эти модели разрабатываются в рамках концепции восстановления баланса в системе «открытость Интернета – обеспечение авторских прав». А баланс, как я отметил, сейчас на стороне весов, связанных со свободным доступом, т.е. на стороне пользователей Интернета.

Не умаляя важности перечисленных подходов, отмечу, что на наш взгляд, есть одно принципиальное условие, которое должно быть выполнено для успеха этих подходов. Оно заключается в приведении легальных схем онлайн-торговли в соответствие с ожиданиями пользователей сети Интернет. Другими словами, легальная торговля или лицензирование должны осуществляться столь же просто, как нелегальное использование. И до тех пор, пока имеет место несоответствие легальных форм потребления контента и ожиданий Интернет-пользователей, пиратство будет усугубляться, поскольку эти ожидания проще удовлетворить нелегальными, чем легальными способами. Важно помнить, что невозможно обратить вспять технологические преимущества одной из

сторон и перемены, порожденные ими, и поэтому следует признать неизбежность происшедшего, не противостоять им, а добиваться интеллектуального взаимодействия с ними. Выбора нет – либо система авторского права будет адаптироваться к естественным преимуществам, полученным пользователями Интернет, либо она погибнет.

- А в чем сущность новых подходов?

- Если кратко, то они переосмысливают исключительные права, заложенные в качестве охранного механизма авторского права. Исключительные права в ИС, как известно, являлись аналогом понятия «собственность» в материальном мире. В их основе лежала запретительская функция, а именно «запрет на использование» объекта авторского права по аналогии с правомочием «владение» в сфере оборота материальных вещей. И модели ужесточения авторского права «уповают» именно на эту запретительскую функцию. Однако контент ведет себя в Интернете несколько иначе. И это требует переосмысления позиции. Припоминаю, что можно сидеть «и день и ночь, и еще день и еще ночь», как писал И.Салтыков-Щедрин, размышляя над тем, как сделать свое начинание более привлекательным, «ничего в нем не меняя». Если провести аналогию с математикой, то можно сказать, что срабатывает известный научный факт, являющийся следствием теоремы Гёделя о неполноте. Доказать непротиворечивость какой-либо теории невозможно, если оставаться в рамках этой теории: для доказательства непротиворечивости теории (а в нашем случае какого-то начинания) нужно выйти за рамки этой теории.

Так вот новые подходы, принципиально переосмысливая ситуацию, как я отметил, предлагают замену запретительской функции на использование на

позитивную функцию свободного использования, т.е. использование контента в Интернете становится свободным, ограничения на свободное использование снимаются. Такими моделями являются открытые лицензии Creative Commons (CC), применяемые уже в 54 странах мира и тем самым, доказывающие свою состоятельность. Другая разновидность новых подходов также связана со свободным использованием, но с выплатой гонорара, т.е. с принудительной (по отношению к правообладателю) лицензией. Эти модели характеризуются различием источников и правил сбора гонорара или компенсации для правообладателей.

Такая позиция соответствует и цели авторского права, которое не должно влиять на технологические возможности для творческого выражения и возникающих при этом бизнес-моделей, равно как и не стремиться к сохранению бизнес-моделей, созданных на основе устаревших и умирающих технологий.

Подчеркиваю, что цель авторского права в сотрудничестве с любой и всеми технологиями, связанными с созданием и распространением произведений с целью извлечения выгоды из культурного обмена, порожденного этими технологиями. «Содействие культурному динамизму, а не поощрение корпоративных интересов бизнеса, как отмечал Генеральный директор ВОИС, доктор Ф.Гарри, и есть цель авторского права».

- И как же практически добиться решения поставленной задачи?

- Это как раз и есть самый важный вопрос, над которым мы работаем как в научном, так и в практическом плане. Мы исходим из того, что подготовка предложений, связанных с полными и согласованными ответными

мерами в области политики в сфере авторского права, требует как минимум сочетания права, причем как в оффлайн, так и в онлайн режиме, инфраструктуры, учета изменений в сфере культуры и лучших бизнес-моделей. Именно комплексности, сочетания, а не каких-либо отдельных, зачастую популистских мер, которыми, к сожалению, грешат некоторые издания, включая и вашу газету.

Право, как вы знаете, на протяжении десятилетий, если не столетий, считалось главным средством формулирование политики в области авторского права. Однако в цифровой среде оно оказалось достаточно жестким, и даже ограниченным инструментом, поскольку в цифровой среде с его объемом трафика и международным, многюрисдикционным характером, территориальный принцип авторского права оказался ослабленным по сравнению с его действием в физическом мире. А вот из этой территориальной клетки, в котором оно оказалось, экономические и технологические институты уже вырвались. Да и культура Интернета сейчас такова, что предлагаемые им платформы влияют на поведение в той же, если не в большей степени что право.

Словом, чтобы право сохранило свою позицию окончательного арбитра в политике, в авторском праве, оно должно потесниться перед платформами и порождаемой ими культурой Интернета.

- А почему, вы подчеркнули, что правовые нововведения должны осуществлять как в реальном (оффлайн), так и в виртуальном (онлайн) мирах?

- Ситуация с нелегальным контентом в сети оказывается скоррелированной с положением цифрового контента на CD, DVD по ряду причин. Как я отмечал

ранее, продажа контента на носителях падает сильнее, чем растет продажа контента в сети. Вы, наверное, заметили, что многие из реализуемых пиратских дисков являются не копиями ранее выпущенных оригинальных фонограмм и аудиовизуальных произведений, а незаконно «скачанными» из Интернета подборками. Выходит, что в редущем рынке оффлайн продаж превалирует пиратская продукция с контентом из Интернета. Стало быть адекватные меры по углублению правоприменения в законодательстве должны касаться и оффлайн и онлайн. Или другой пример. Ряд пользователей отказываются оплатить организациям по коллективному управлению правами гонорары за использование авторских произведений. Вместе с тем, как следует из изложенного, система коллективного управления создается и для контента в Интернете. Поэтому мы подготовили и внесли в установленном порядке проект Закона «О коллективном управлении правами», включая Интернет. Ещё один пример. По мнению зарубежных специалистов, важным достижением Агентства является созданная цифровая организационно-техническая система по персонализации контрольных марок, наклеиваемых на реализуемые в дистрибьюторской сети интеллектуальные продукты с объектами авторского права. Уникальность этого проекта, вступающего в действие в ближайшие дни в том, что она снабжен цифровой системой выдачи марок во взаимодействии с программным комплексом «Track & Trace» для смартфонов, позволяющей дистанционно определить легитимность марок. Отсутствие такой марки грозит большими штрафами. Создание системы следует из Закона «Об обеспечении прав ИС и противодействия пиратству», соответствующих нормативно-правовых актов, т.е. имеет правовую основу, но во взаимодействии с современными возможностями Интернета.

- А теперь об инфраструктуре управления цифровыми правами...

- Инфраструктура также важна, как и право. Какова нынешняя инфраструктура? Как правило, это организации по коллективному управлению правами, координируемые компетентным национальным органом в сфере авторского права. К примеру, в Азербайджане 2 общественные организации по коллективному управлению правами своих авторов, «Азербайджанские авторы» и «Гильдия кинорежиссеров», собирающих для авторов гонорары за использование соответственно музыкальных и аудиовизуальных произведений. Государственную политику же в сфере авторских и других сходных прав ИС осуществляет Агентство по Авторским Правам. Так вот существующая инфраструктура коллективного управления уже не соответствует требованиям цифровой эпохи, она устарела, и требует развития, поскольку каждое из обществ выражает себя в своей среде, в то время как для управляемого в Интернете контента не играет роли из музыкальных, аудиовизуальных или же каких-то других произведений контент был создан. Вдобавок Интернет многоюрисдикционен, трансграничен. Проект, разработанный и воплощаемый нами как раз и подразумевает, как вами было отмечено, онлайн лицензирование и мониторинг в формате one-stop-shops (принцип единого окна для любого контента, охраняемого авторским правом). Мы будем взаимодействовать с нашими обществами, но по другим правилам. Национальной базой контента будем управлять мы, но в национальной базе данных контента используются репертуары этих обществ, фольклор и др. объекты. В целом подразумевается, что охраняемый в Интернете контент будет состоять из литературных, музыкальных,

аудиовизуальных произведений, баз данных, произведений искусства в фотографическом виде, образцов фольклора и фонограмм. Контент снабжается идентификаторами для их поиска и защитными метками – водяными знаками для выявления их легальности. Технически и программно, как вы сами имели возможность познакомиться, мы в основном готовы к пилотному осуществлению части проекта: стореджи, накопители для цифровой библиотеки, устройства оцифровывания любых типов произведений, программно-аппаратные комплексы и т.д.

- А какие работы продолжаются?

- Прежде всего предстоит «насытить» авторским контентом наш национальный Реестр. Встречаются здесь и сложности. К примеру, в Азербайджане нет организаций коллективного управления по копированию текстов, т.е. нет готового репертуара для текстовых объектов авторского права. Тоже самое и с произведениями прикладного искусства в виде фотоизображений. Поэтому, приходится предварительно выявлять Интернет-спрос на них, а затем осуществлять оцифрование. Сущность «one-stop-shops», в том что права на все перечисленные типы произведений, приведенных в форму авторского контента управляются из одного центра. Есть и другие, требующие решения задачи. Что касается онлайн-лицензирования, то подразумевается глобальная лицензия, когда по умолчанию правообладатели предоставляют права на использование авторского контента, а принцип добровольности дает возможность каждому из правообладателей «снять» с коллективного управления какой-то свой или все свои объекты. И это не исключено, поскольку правообладатель может сам управлять правами на свой контент, как например, посредством лицензий типа

Creative Commons (CC). Кстати, ярким примером их использования является внедряемая Министерством Образования практика, когда права на лучшие учебники выкупаются ведомством, следуя рекомендации Агентства и выставляются в Интернете для безвозмездного пользования через открытые лицензии CC.

- А какими правами по использованию должен располагать законопослушный пользователь и как их приобрести?

- Для того, чтобы выйти на какой-то ресурс в Интернете, т.е. иметь доступ к ознакомлению, «скачиванию», другими словами, использовать помещенный здесь контент, надо пройти 2 этапа. Каждому из них соответствует вполне определенное законодательное правомочие автора. Пользователи для получения доступа к «помещенному» в один из узлов сети (Web-страница или сайт) должны располагать правомочием «сообщение для всеобщего сведения», изначально принадлежащим правообладателю. Если же пользователь «скачивает» контент, т.е. загружает его на свой компьютер, планшет или смартфон, то он его воспроизводит, а стало быть должен располагать авторским правомочием «воспроизведение». Особой популярностью среди пользователей Интернета обладают пиринговые сети, позволяющие обмениваться различной информацией практически неограниченному кругу лиц по всему миру. А учитывая, что более половины всего трафика Интернета занимает файлообмен, то передача файла заинтересованному пользователю требует наличие еще одного правомочия – «распространение». Таким образом, права должны быть приобретены либо у правообладателей, либо в организациях по коллективному

управлению правами, представляющих авторов и оформляются в виде лицензии.

- Разъясните, пожалуйста, специфику столкновения «открытость Интернета – обеспечение авторского права»?

- Как вы понимаете, Интернет-сообщество это прежде всего пользователи Сети, в число которых входят и авторы, а также их деловые посредники – правообладатели. Цели Интернет-сообщества различны, не совпадают, спектр целей простирается от более жесточенного авторско-правового законодательства до совершенно свободного использования контента в Интернете.

В свою очередь авторско-правовое законодательство, будучи суммой компромиссов, обеспечивающих баланс между потребностями общества и интересами авторов (правообладателей), предусматривает меры, ограничивающие монополию авторов или правообладателей, включая ограничения и исключения, в виде свободного использования произведений с обязательной выплатой компенсации авторам (правообладателям) и просто свободного использования.

Принимая во внимание, как отмечено, нарушение баланса во взаимоотношениях сторон в Интернете за счет технологического преимущества, полученного пользователями, можно наметить 3 стратегии действий для восстановления статус-кво, а именно: ужесточение норм авторского права в Интернете или введение послабляющих ограничений и исключений, наподобие свободного использования контента с выплатой компенсации или просто свободного использования.

В системе «открытость Интернет – обеспечение авторского права» носителями идеи открытости Интернета выступают именно пользователи, для которых наиболее предпочтительно свободное использование произведений, в большей степени выразителями свободного использования контента с выплатой вознаграждения являются авторы, а правообладатели, будучи деловыми партнерами авторов, более всего предпочитают ужесточение требований по обеспечению прав. Исследования подтверждают сказанное.

При разработке азербайджанского проекта по управлению правами в Интернете, прибегая к современным математическим методам, вроде теории игр, мы теоретически проанализировали взаимоотношения трех акторов – авторов, правообладателей и пользователей и в результате получили, что наиболее устойчивый компромисс достигается при свободном использовании контента с выплатой компенсации. Хотя, это и не исключает применения и двух других моделей, наглядными примерами которых и служат предусмотренные законодательно нормы по блокировке сайтов нарушителей или открытые лицензии СС.

Предпочтительность стратегии свободного использования контента в Интернете с выплатой компенсации и является теоретической платформой создаваемой нами системы управления цифровыми правами.

- А из каких источников «возникает», как вы выразились, добавленная стоимость для вознаграждения правообладателям?

- Пожалуй, это есть ключевой вопрос и он связан с подбором наиболее совершенной и неконфликтной бизнес-

модели. В простейших системах коллективного управления правами в Интернете, пользователи на основе лицензии, выдаваемой организацией, получают требуемые правомочия на использование и при этом обязуются выплачивать гонорар и за каждый вид использования. Сумма гонорара (вознаграждения) может быть результатом волеизъявления сторон, но может быть и на основе утвержденных тарифных ставок. Учет использований ведет пользователь, он же оплачивает компенсацию за использование. Схема, эта, как ясно, малоэффективная, в силу отсутствия возможности обеспечить должный контроль за учетом использования. Отсюда и масштабы правонарушений.

Есть и другие подходы, направленные на выявление более стабильных источников компенсации и параллельно нивелирующих возможные правонарушения, например, обязать провайдеров оплачивать использование клиентами их сети авторского контента, а по существу, ввести авторско-правовой налог на Интернет для пользователей, поскольку именно на их плечи и падет бремя доплаты. Предполагается, что глобальная лицензия на использование и будет выдана пользователям посредством провайдеров. К примеру, если взять Азербайджан, то 73% населения (более 6,5 млн. человек) являются пользователями Интернета и если такой налог исчислить – 1 манат в год на каждого пользователя, то это составит более 6,5 млн. манатов которые, в основном, уйдут на вознаграждение правообладателей. А если принять к сведению, что в скачиваемом контенте примерно по 45% приходится на музыкальные и аудиовизуальные произведения и около 10% на литературные, то выясняется примерная картина распределения этих средств между категориями правообладателей.

Суть российской модели, предложенной Н.Михалковым, как раз и сводится к этому варианту. Идея модели в виде налога далеко не новая. Еще в 2004 году проф. У.Фишер III в своей известной книге “Promises to keep: Technology, Law and the Future of entertainment” (Stanford, 2004) предложил альтернативную систему компенсации за свободное использование произведений. Модель Фишера полагала регистрацию произведения и приобретение уникального идентификатора в специальном государственном ведомстве по цифровым правам, отслеживание использования контента и формирование его рейтинга, сбор государственным органом компенсационных средств в виде налога с производителей устройств и услуг для доступа к цифровым ресурсам и распределение средств между правообладателями согласно рейтингу. Эта идея развивалась и в России в работе проф. А.Долгина «Экономика символического обмена» (М., «Инфра», 2006), в статьях Б.Будника в журнале «Авторское право».

- А как предполагается работа системы, разрабатываемой в Азербайджане?

- Что касается разрабатываемой нами системы, то она, несомненно, опирается на парадигму снятия ограничений на свободное использование произведений в Интернете с обязательной выдачей компенсации правообладателям и основана на соответствующей норме Закона «Об обеспечении прав ИС и противодействию пиратству». Система допускает 2 режима использования. Первый – кибермониторинг с целью обеспечения правообладателям компенсации за свободное использование контента посредством отслеживания фактов использования и роботизированным механизмом

индексирования. Второй – E-sales для случаев обращения пользователя к организации, ведущей Реестр контента. Таким образом создаются 3 блока, а именно библиотека цифрового контента или Национальный Реестр с предварительной оцифровкой, блок защиты контента и управления цифровыми правами, а также блок лицензирования, мониторинга и e-com.

Мы имеем несколько вариантов компенсации за использование контента в виде налога, с которым окончательно не определились. Полагаю, что это будет в духе модели Фишера. Однако, для этого нужно правительственное решение. Что касается отслеживания, то, видимо, будет применена технология Deep Packet Inspection (DPI) или ее аналогия.

Вместе с тем мы отчетливо понимаем, что многоюрисдикционность Интернета, его трансграничность требует создания глобальной инфраструктуры и, в первую очередь базы данных на уровне ВОИС. Эта работа в ВОИС начата и позволит нам при необходимости учитывать требования совместимости национального Реестра контента и системы управления им с глобальной базой ВОИС, объединяющей национальные базы. Замечу, что один из проектов ВОИС подготавливает новый стандарт качества для организаций коллективного управления. Второй проект направлен на усовершенствование информационно-технологической системы управления данными для получения глобального рынка результатов творческой деятельности.

- Кстати, наша газета, недавно писала, что в Азербайджане пока не собираются создавать Реестр авторского контента в Интернете...

- К сожалению подобная некомпетентная информация вызвала недоумение среди профессионалов этой сферы. Еще в 2009 г. Агентство предложило принципиально новый бизнес-проект по управлению правами в Интернете. Проектом заинтересовались европейские эксперты и в последующие 1,5 года совместно с крупнейшими специалистами авторского права из Франции, Греции, Германии, Испании, Венгрии и др. стран был реализован TWINNING-проект, имевший большой резонанс. Позиция Азербайджана встретила поддержку ВОИС и впервые с момента вхождения Азербайджана в эту организацию в сентябре 2010 г. Азербайджанская сторона в присутствии руководителей всех ведомств ИС мира сделала презентацию «Авторское право в Азербайджане (возможности и перспективы)». Только на протяжении двух последних лет мы провели 4 международные конференции, в т.ч. две из них совместно с ВОИС по данному кругу вопросов. Представитель Азербайджана был приглашен организаторами Всемирного Глобального Форума по Интернет-управлению докладчиком от стран Восточной Европы (Баку, 2012) по теме: «Авторское право и Интернет: столкновение интересов и поиск компромисса». Представитель Агентства выступил в 2014 г. и на Бакинской международной конференции «Культура и цифровизация» в рамках председательствования Азербайджана в Комитете Министров Совета Европы. С докладом «Цифровизация культуры и цифровой копирайт». Отмечу также, что осуществляемые работы имеют основательную научную базу и поддерживаются Фондом по поддержке научных исследований при Президенте Азербайджана. И самое главное. Благодаря вниманию и поддержке главы государства Ильхама Алиева, как было подчеркнуто, создание системы нашло отражение в Концепции развития

«Азербайджан 2020: Взгляд в будущее», утвержденной в конце 2012 г.

Как следует из изложенного, проблема охраны прав в Интернете имеет богатую историю, а создание вышеупомянутой цифровой системы включено в стратегический план развития страны к 2020 г. Так, что можно только догадываться, с чем была связана некорректная статья, которую вы затронули. Тем более, что в ранних публикациях в июне и июле 2014 г., газета достаточно четко информировала читателей о том, что азербайджанский вариант защиты прав в Интернете ориентирован на свободное использование, но с обязательной выплатой гонорара. Писала газета и о создании системы цифрового мониторинга и лицензирования для управления правами на коллективной основе. Допускаю, что в противоречиях в позиции газеты не последнюю роль сыграло и желание прокомментировать недавнее (конец 2014 г.) предложение главы Союза Правообладателей России Н.Михалкова по созданию Реестра авторского контента. Ну что ж, в столь сложном вопросе ошибки возможны, тем более, что используются комментарии не специалистов авторского права. Надеюсь, что данная публикация будет способствовать лучшему пониманию того «как же охранять права в Интернете», за что и выражаю благодарность руководству газеты.

- Камран муаллим, вы коснулись роли права, инфраструктуры и бизнес-модели в управлении цифровыми правами, а что вы скажете об изменениях в культуре в связи с Интернетом?

- Формирование культуры ИС, включая информационно-просветительскую работу, занимает

важное место в нашей деятельности. «Горячая линия» 960, «Авторско-правовая консультация», действующий при Агентстве, Смарт-класс по переподготовке различных категорий пользователей и правообладателей, выставки с безвозмездным распространением авторско-правовой литературы, информация в медиа и многие другие просветительские мероприятия. К примеру, только в истекшем году более 1200 человек обратились и получили разъяснения в Агентстве, было подготовлено 11 исковых заявлений и экспертных заключений, было организовано 9 симпозиумов и семинаров, число опубликованных материалов СМИ достигло 83, ТВ и радиопередач 45, оформлены и изданы в электронном виде 31 презентации, 2 электронных и 3 мультимедийных учебных пособий и, наконец, издано более 120 брошюр, буклетов и т.д. в сфере авторского права. Все это направлено исключительно на формирование уважительного отношения к интеллектуальной собственности, стоящей на страже культуры и науки. Но Интернет создал и свою собственную культуру, одним из проявлений которой и являются партии пиратов с требованиями, в основе которых отвращение и игнорирование прав ИС. Даже, если мы допустим, что это утрированная форма выражения, тем не менее будем вынуждены признать, что позиция неуважения к ИС получила широкое распространение в мире. Я – сторонник позиции, развиваемой Генеральным директором ВОИС доктором Ф.Гарри, а именно, для оказания влияния на изменение возникшего отношения к ИС, необходимо переформулировать проблему в отношении авторского права и Интернета. Поскольку люди перестают реагировать на то, что их именуют пиратами, а некоторые даже гордятся этим, то, видимо надо меньше говорить о пиратстве и больше относительно финансовой жизнеспособности культуры в XXI веке и

полагаю, что подобное разделение ответственности за культуру между всеми, включая и тех людей, кто игнорирует ИС так или иначе должно дать положительный отклик. Цифровая эра многое изменила. Контент, который она породила, сегодня является одновременно основным продуктом и ресурсом цифровой экономики, точно также как и цифровой файл – это и технология и место производства. Контекст, в котором ИС функционирует в сегодняшнем мире, принципиально отличается от того, в котором она зародилась. Как в экономике, так и в обществе новый контекст меняет положение ИС, превратив ее в доминанту экономики, основанной на знаниях, важным инструментом цифрового общества и гарантом сохранения культурного наследия. Изменившийся контекст функционирования ИС в равной мере требует изменения в образе нашего мышления в отношении ИС и ее роли.

KAMRAN IMANOV

**Internet and Copyrights:
Clash of Interests and Compromise Search**

Internet and Copyrights: clash of the interest and compromise search

Intellectual property is considered as one of the main priority fields in the Concept "Azerbaijan - 2020: View to the Future", approved by the decree of the President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev. The main issues forthcoming the copyrights and related rights system have been indicated in 6 chapters of this document, including economy, information technologies, education, science, legislation and cultural heritage. Especially, one of the necessary issues of the 6th chapter "Development of IKT and providing transition to the information society" is indicated as "Taking into account the mutual influence of IKT and intellectual property and the migration of some objects to the global digital network, the system of management of digital rights will be created on the basis of services on one-stop-shops format and online licensing".

In order to learn the implementation process of this Concept, with regard to the mutual relations between copyrights and Internet, we decided to have an interview with professor Kamran Imanov, the head of Copyright Agency of the Republic of Azerbaijan, well-known and respected expert, chairman of the WIPO Copyright Treaty Assembly.

- Mr. Imanov, according to your opinion, which problems about the enforcement of copyright are there on the Internet?

- The adoption of WIPO Copyright Treaty and Performances and Phonograms Treaty called simply Internet-Treaties by experts during the diplomatic conference in 1996 with the participation of the representative of Azerbaijan at the

governing body enabled the authors/creators to “breathe freely”: finally, they would have their own rights through Internet. Because, until that time, only unwritten rules of inter-network etiquette or web etiquette were in force. But, it was obvious that advancing the rapid development of the information technologies more than development of the rights would lead to the creation of the new problems.

Obviously, if we give attention to the issues regarding the use of copyright objects on Internet and their migration towards the virtual network, it can be concluded that the conflicts between the rights holders and users, as well as, the owners and Internet service providers are growing. The essence behind the first issue arises from the fact that rights holders can't make the profit from the creation and the dissemination of the intellectual products. This is connected with the low-cost character of the duplication of the information or digital content by the users in the global network and the existence of the possibility of the exchange of a great amount of information through long distances. In that case, there are great opportunities for the multiplication and instant dissemination of the copies with perfect accuracy and zero cost.

The second conflict consists of that the right holders in most cases, can not submit claims against factual infringers because of their anonymity and widespread character of the illegal content transfer and, therefore, they blame web providers.

- So, it means that the development of Internet has caused the clashes regarding copyrights.

- If we say more exactly, the reason is technological dominance obtained by Internet users due to new mutual relations in the framework of Web-2.0, also character of digital content, unlike traditional copyright works (products). Because

of this, the balance between the availability of the works for users on the Internet and the encouragement of the creators and disseminators of copyright objects has been changed in favor of the former ones.

Let me explain this. Internet service providers and platforms operating under the Web-2.0 framework, such as Wikipedia, Facebook, Myspace, Youtube, Flickr blogs (Twitter), peering networks, P2P file distribution networks (BitTorrent), broaden opportunities for information transfer and make the infringement of copyrights much easier. And Web-3.0, provided with cloud computing and advanced personalization system will create more integration and trans-border data flow, thus tightening the current situation.

And now, let's take a look what happens with the products converted into digital content. Firstly, due to the nature of the content, the importance of the information, in other words, copyright objects rises and at the same time the notion of the form, protected with copyright weakens. Secondly, new digital forms of creativity - fragmentation (division into segments), remix, mashup, sampling etc. occur and this leads to the loss of the form of the works created under the specific content. Furthermore, the restrictive function of the exclusive rights does not work effectively, laws of value act differently, the notions of "sample" and "copy" change their meanings and the term "access" becomes more crucial.

In my opinion, the things mentioned by me are sufficient to assess the critical situation of the copyright and understand the ineffectiveness of the measures and models, aiming to only toughen the traditional copyright. It is not a coincidence that, international and national initiatives fighting against piracy, such as ACTA, PIPA, and SOPA, which have been based on these principles, have not entered into force yet. The legal power of the HADOPI, the French legislation act of which has set out closing down of the websites after three warnings due to

infringements, has been terminated. But it does not change the fact: according to the assessment of WIPO, only in the music field the amount of illegal distribution between users has been over 40 billion files in the end of the first decade of the XXI century, thus, the percentage of the piracy has been 95 percent.

In order not to load readers with the figures on the overall capacity of the piracy I can only say that in spite of the rise in the sale of digital content, it is not enough to reimburse the damages, arising from the reduction in the purchase of works in physical objects. Therefore, the capacity of the market is decreasing. How can it be prevented? Some experts support the adoption of the measures, which impose harsh sanctions for the user infringements. Another group, who is backed by lawyers, demand to impose full liability on service providers and compensation for the breach of the users' rights.

- Are there any other approaches except the ones, which aim to make hard the punishments and impose a liability for intermediary service providers?

- Of course there are and the main consideration is given to the new business models, which create additional value in digital environment, ensure the remuneration for right holders and motivate e-commerce. These models are prepared under the framework of the balance restoration concept in the “Openness on the Internet – enforcement of copyrights” system. And the balance, as I mentioned, is on the side of the scales, where unrestricted access and Internet users stand.

Without lessening the importance of the aforementioned approaches, I can mention that one principal requirement should be met for the success of such approaches. It is the adjustment of legal instruments of e-commerce with the expectations of Internet users. In other words, legal trade, or licensing should be realized as easily as it is for the illegal one.

Unless there will be discrepancy between the legal forms of the content use and the expectations of Internet users, piracy will become more distinct because it is much easier to implement these expectations through illegal ways. It should not be forgotten that it is impossible to change the technological dominance of one of the parties and amendments created by them back, so, the only reasonable way is not to act against the current processes, but to confess their inevitability and create mutual intellectual relations with them. There is no choice – whether copyrights system should be adjusted to the “natural selection”, or it will perish.

- What is the essence of new approaches?

- It can be briefly stated that they recognize the exclusive right, which is considered a copyright protection mechanism. As it is known, exclusive rights have become the analog to the “property” in the Intellectual Property (IP) area. They were based on the restrictive function, precisely, “prohibition of the use” of the copyright object, which is the close to the “ownership” entitlement notion in the exchange of material objects. The models, aiming to make copyright laws hard, especially rely on such restrictive function. But the content behaves differently on the Internet. And this demands the reconsideration of the approach. I remember Saltikov-Shedrin, thinking of the ways of making his initiatives more attractive “without any changes”, wrote that “you can think during the daytime and at night and one more day and night”. While making a comparison with mathematics, it can be said that a famous scientific fact concerning Godel’s result incompleteness theorem may work in this case: it is impossible to absolutely prove the theorem: In order to complete your proof (in our case any initiative) you need to step outside the system.

So, new approaches offer the replacement of the restrictive function with the positive one, regarding unrestricted use, in other words, content is used without restrictions on the Internet and limitations imposed on free access are removed. The licenses, such as Creative Commons (CC), being applied in 54 countries and already proving their effectiveness, can be shown as an example to these models. Another type of approaches is connected with the unrestricted access, confining itself to the mandatory licensing (with regard to rights owners) and payment of the remuneration. These models vary according to the rules, concerning remuneration and its source, or compensation paid for use of rights.

Such approach fits the purpose of the copyright and it should not affect the technological opportunities, established for the creative ideas and business models, and it should not be applied for the preservation of the business models based on the outdated technologies.

Again I want to emphasize that the purpose of the copyright is to cooperate with all the technologies, pertaining to the creation and dissemination of the works, and benefit from the cultural exchange, emerging thanks to those technologies. As WIPO General Director F.Gurry mentioned, “the purpose of the copyright – is not to stimulate the commercial interests of the business, but assist cultural dynamism”.

- What should be done in order to implement the objectives?

- This is the most important issue we try to deal with both scientifically and practically. We consider that preparation of the offers, pertaining to counter-measures on copyright policy demands the combination of the rights, existing in online and offline regimes and infrastructure, as well as taking

into account of the changes in the leading business-model field. Unfortunately, some publishers and newspapers, including yours, make mistakes, coming from their thirst for complexity and harmony, but not because of the populism.

As you know, through the decades (not centuries) law was regarded as the main tool for shaping the policy in the copyright field. However, it became a very harsh and even restricted instrument in the digital environment, as the physical impact of the territorial principle of the copyright lost its power due to the scope of movement and international multi-jurisdictional feature of the virtual network. Economic and technological institutions have already left this “territory cage”. The current level of Internet culture and the platforms offered by it, impact the conduct and behaviors more than the law does.

In a word, in order to preserve its position as the final remedy, the law should pave a way for such platforms and Internet culture, shaped by them.

- Why did you emphasize the point that legal novelty should be applied in both real (offline) and virtual (online) worlds?

- The situation, arising in the network due to illegal content has a mutual relationship with the same problem, regarding digital content on CD and DVDs, because of some reasons. As I mentioned before, compared to the increase in the sale of the content at the network, the purchase of the content kept in disc storage mediums is reducing. Perhaps, you have also mentioned that most of the pirate disks are not the copies of the samples of original phonograms and audiovisual works released before, but rather the ones illegally downloaded from the Internet. So, with the decreasing sale numbers in offline trading, product piracy realized through the Internet becomes

more common. Thereby, corresponding measures, aiming to strengthen the right to get access in the legislation, should be applied for both offline and online tools. Or let's give another example. Some users refuse to pay collective management organizations the remuneration for the use authors' works. Besides this, it can be stated that collective management system is also created for the digital content on the Internet. That's why we prepared a draft law on "Collective management of the rights". Or I can give one more example. According to foreign experts, digital technical system, created for the personalization of the control stamps, the stamps of which are placed on the IP products, is regarded the success of the Agency. The uniqueness of this project, being expected to be applied in recent future, is that it has been provided with the digital system, which is mutually connected with "Track & Trace" program for smartphones and makes the remote identification of the legal stamps possible. The absence of such a stamp can result with a great number of fines. The establishment of the system is based on the "Law of the Republic of Azerbaijan on Enforcement of the Intellectual Property Rights and Fight against Piracy" and respective legislation acts, thus it has a legal ground backed by the modern opportunities of Internet.

- And now what can you add about the infrastructure management of digital rights?

- Infrastructure is as important as the law itself. How is the level of the current infrastructure? As a general rule, it is the system of collective management organizations, coordinated by a national body, which carries out the policy on copyright. For example, two collective management organizations – "Azerbaijan Authors Society" and "Film Directors guild of Azerbaijan"- operate their activities for

collecting and distributing the remuneration among the authors for the use of music and audiovisual works. And state policy, concerning copyrights and related rights is carried out by the Copyright Agency of the Republic of Azerbaijan.

So, existing collective management infrastructure does not meet the requirements of the digital era, it is outdated and needs to develop, because every society has its own specific expression environment, but for the management of the content on the Internet it does not matter whether that content has been created from music, audiovisual or another type of works or not. Besides this, the Internet is multi-jurisdictional and does not recognize any borders. The project prepared and realized by our Agency, as you mentioned, includes one-stop-shop licensing and monitoring for any content protected by the copyright. We will build a mutual relationship with our societies, but with different rules. We will regulate the national base of the content, although the database of the content uses the repertoire, folklore and other objects of these societies. Altogether, the content preserved through the Internet will consist of literary, music, audiovisual works, compilations of data, photographs (as works of art), folklore samples and phonograms. The content is provided with identifiers and security marks for searching and watermarks for verifying its legality. When talking about technical matter and programs, as you already know, we are ready for the pilot realization of the part of the project, by providing storage, digital library aggregation services, devices for the digitization of different kinds of works, a complex of programs etc.

- What activities are currently being carried out?

- First of all, we need to “feed” our national Registry with the author content. Some problems arise with regard to this issue. For example, in Azerbaijan there are not collective

management organizations, which administer copying of the texts. And this means that there is no ready text repertoire for copyright objects. The same problem exists for the works of applied arts, such as photographs. Therefore, there is a need, first of all, to find out the necessity of them on the Internet, and then realize the digitization. The essence of “one-stop-shops” is that all the rights, concerning different kinds of works and embodied in digital content, are managed from a single center. There are other issues waiting for their solutions. Online licensing is connected with the global one, in this case, rights owners give respective rights, regarding the use of author content, and the principle of voluntarism enable each rights owner “to take out” any or all the collective management objects. And it is not surprising, as the right owner can manage the rights, concerning his own content, by himself through the use of licenses, like Creative Commons (CC). The model applied by the Ministry of Education can be shown as an example to the use of them. Thus, rights, arising from the best educational materials, are purchased by the entity in compliance with the recommendation of the Agency and demonstrated on the Internet for free use through the licenses, such as CC.

- What rights should be a law abiding user entitled with and how are they acquired?

- You need to pass two stages in order to get access to any source, I mean, get to know it, obtain an opportunity for “downloading”, in other words, use content kept here. These rights correspond with the ones, which belong to the rightsholder. Users need to have a legal entitlement, which belongs to the rightsholder and is needed for “general access” in order to connect to the network channels. But if a user “copies” the content, in other words, downloads it to his computer, tablet, or smartphone, then he reproduces it and he

should be entitled to be a copyright holder for “reproducing”. The peering networks, enabling an unlimited number of Internet users to exchange information, are very popular. Considering that more than half of the Internet traffic consists of the file exchange, transfer of the information to the interested user requires having a right to “disseminate”. Thus, rights have to be granted whether from copyright owners or collective management organizations and formed as a license.

- Please, explain the characteristic of “Openness of the Internet - enforcement of the copyright” conflict.

- As you understood, Internet-community, or virtual community, first of all, is the network of users and it includes both authors and their business intermediaries - rightsholders. The purposes of the Internet-community are not the same, but different and the spectrum of them starts from stricter copyright legislation and expands to the absolute unrestricted use of the Internet content.

Accordingly, copyright legislation, as a combination of the concessions for balancing the needs of the society and interests of the authors (rightsholders), sets out the measures, which restrict the monopoly of the authors, or the rightsholders, including the restrictions and exceptions, such as unrestricted access to works under the compensation paid to the authors (rightsholders) or without such payment.

Considering the disruption of the balance between the relationships of the sides on the Internet with regard to the technological dominance taken by the users, the action plan, being realized in three directions and aims to restore the status-quo, can be outlined. More precisely: toughening copyright norms on the Internet, or applying limiting restrictions and exceptions, such as unrestricted access to the content under the compensation, or simply use without such payment.

In “Openness of the Internet - enforcement of the copyright” system Internet users act as the supporters of the idea of the openness and give more preference to the unrestricted access to works. And the majority of the defenders of the idea to get unrestricted access to works under the condition of the remuneration payment are authors. Rights owners, acting as business partners of the authors, also support toughening the requirements regarding the enforcement of the rights and research proves those aforementioned approaches.

During the preparation of our national draft project (concerning the management of the rights on the Internet), by addressing modern mathematical models, such as a game theory, we theoretically analyzed the relationships between three players: authors, rights owners and users, and came into conclusion that more sustainable compromise is achieved through the unrestricted access to the content under the payment of the compensation. However, it does not exclude the use of other two models. The legislation provisions, setting out the rules on blocking (closing down) the websites of copyright infringers or application of open licenses, such as CC, can be shown as a clear example to this.

So, the dominance of the strategy prepared by us, concerning the unrestricted access under the payment of the compensation constitutes the theoretical platform of the collective management system of the digital rights.

- What kind of sources does the additional value for awarding of rights holders, as you said, "comes from"?

- Perhaps, this is a key word and is connected with choosing more excellent business-model and not being the reason of argument. Users get efficient legal authorities on the basis of licenses given by the organization at simple systems on collective management of rights on internet and undertake to

pay the remuneration for every type of use. The amount of remuneration (of award) depends on will of the parties, but it can be determined on the basis of affirmed tariff degrees. The user registers uses and pay compensation for use as it is clear, this scheme is unproductive, because it is impossible to provide necessary control for use. Scale of rights infringement arises from this.

There are other approaches directed to discovering more standard sources and softening (smoothing) possible infringements. For example, like to entrust the payment for the users' use of author content network to the providers, to impose taxes upon copyright for internet for the users, because additional load of payment falls just on them.

It is taken into account that global license just for use will be presented to the users by the providers. For example, Azerbaijan, you can see that 70 percent (more than 6,5 million) of its population is internet user and if calculates 1 manat for a year for every user this will be more than 6,5 mln manats and this will be spent for awarding of right holders. If takes into account that almost 45 percent falls to each: musical and audiovisual works' and about 10 percent to literary works' share at transferred content and then presumable view of these ways is clear among different right holders.

Russian model requested by N.Mikhalkov consists of this. The idea of the model considered tax form is not new. Dr. Fisher requested alternative system of compensation for free use of works in his popular book "Promises to keep: Technology, Law and the Future of entertainment" (Stanford, 2004) in 2004. Fisher's model took into account the work registration and obtaining the unique identification at special state organization on digital rights, following the use from content and formalizing its rating, collecting the compensation means as a tax and in service form on access to digital resources from setting producers by state organization,

distribution the means among the right holders according to the rating. This idea has been developed in Dr.A.Dolgin's "Economy of symbolic exchange" work (M., "Infra", 2006), in articles of B.Budnik's "Copyright" magazine.

- How it is taken account using the system prepared in Azerbaijan?

- System prepared by us bases on relevant norm of Law on "Protection of intellectual property rights and struggle against piracy" and elimination paradigm of limitations on free use of works on Internet by absolute paying the compensation to the right holders. The system gives opportunity to use 2 ways. The first is hyper monitoring by providing the payment of compensation for free use of content to the right holders, by following the use facts and robotized indexing mechanism.

Azərbaycan Respublikası Müəllif Hüquqlar Agentliyində
hazırlanmışdır
Изготовлено в Агентстве по Авторским Правам
Азербайджанской Республики
Prepared in the Copyright Agency of the Republic of Azerbaijan